

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarvm Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Distinct. XXIV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

quadam interiori aspiratione, qua Dei præsentia contemplabatur: non tamen ita excellenter, sicut post hæc vitam sancti visuri sunt, neque ita in ænigmate qualiter in hac vita videmus.

De cognitione sui.

E

Porro sui cognitionem idem homo talem accepisse videtur, ut & quid deberet superiori, & quid æquali, & inferiori non ignoraret. Conditionem quoque suam & ordinem, scilicet qualis facta esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid cavere, intellexit. Si horum notitiam non habuisset, non esset reus prævaricationis, neque seipsum cognovisset.

Vtrum homo præsciens fuerit eorum quæ sibi futura erant.

F

Si autem quaeritur, Vtrum homo scientiam habuerit eorum quæ circa eum futura erant, id est, si ruinam suam præsciens: & similiter præscierit bona quæ habiturus fuisset, si in obedientia perstitisset? Responderi potest, quod ei magis facienda indicta sunt, quam futura reuelata. Accepit enim scientiam & præceptum eorum quæ facienda fuerant, sed non habuit præscientiam eorum quæ futura erant, non fuit ergo homo præsciens sui casus, sicut & de angelo diximus. Quod Aug. super Gen. asserit, ratione utens quam supra posuimus. Hæc de scientia hominis quantum ad primū statū pertinet, dixisse sufficiat.

DE GRATIA HOMINIS, ET DE POTENTIA ANTE CASUM.

DISTINCT. XXIV.

A

De adiutorio per quod homo ante lapsum stare potuit. scilicet, de libero arbitrio in quan-

Nunc diligenter inuestigari oportet, quam gratiam vel potentiam habuerit homo ante casum: & vtrum per eam potuerit stare vel non. Sciendum est ergo, quod homini in creatione (sicut de angelis diximus) datum est per gratiam auxilium, & collata est potentia per quam poterat stare, id

id est, non declinare ab eo quod acceperat : sed non poterat proficere in tantum, ut per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis resistere malo, sed non perficere bonum. Poterat tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere sine peccato : sed non poterat sine alio gratiæ adiutorio spiritualiter viuere quo vitā mereretur eternā. Vnde Au. in ench. Si factus est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset, non sine diuino adiutorio, & suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret vel ab illo, vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatem, quam Dei, de illo facta est voluntas Dei. Item in eodē, Sic hominem prius oportebat fieri, ut & bene posset velle, & male. Nec frustra, si bene: nec impune, si male. Idē quoque in l. de correctione & gratia ait, Si hoc adiutorium vel Angelo vel homini cum primū facti sunt desuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine diuino auxilio posset manere si vellet: non utique sua culpa cecidisset: desuisset quippe adiutorium, sine quo manere non posset: Idem, Dederat Deus homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, sine quo non posset in ea manere si vellet, & per quod posset. Ut autem hoc vellet, in eius dimisit arbitrio. In eodem, Acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quo posset, nam si habuisset, perseuerasset. His testimoniis euidenter monstratur, quod homo rectitudinē & bonā voluntatē in creatiōe accepit, & auxiliū quo stare poterat, alioquin non sua culpa videretur cecidisse. *Qualis fuerit illa rectitudo, & bonitas voluntatis in qua creatus est.*

et ad alias potestas comparatur.

Aug. in Enchiridio, 10.

3. Cap. 107.

ad medium.

Idem habetur in 10. 7.

li. de correctione &

gratia c. 10.

e. 105. in

prin. & cap.

11. de corre-

ctione &

gratia.

Tomo. 7.

paulo superius de cor-

rectione &

gratia.

Ibid. paulo

inferius.

B

Sed quomodo rectam, & bonam voluntatem habuit homo, si per eam nec mereri vitam valuit, nec in ea stare voluit: quia nec aliquid mali ea tunc volebat

bat, & ad tempus stare voluit, sed non perseveranter, & ideo recta & bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppositio contra illud quod dictum, hominem non potuisse proficere. C

Ad hoc autem quod diximus, hominem non potuisse proficere vel mereri per gratiam creationis, solet opponi sic. Per illud auxilium gratie creationis potuit stare in bono quod acceperat. Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis, meritum est ac bonum remunerabile: Omne autem bonum meritum profectus est. Per gratiam ergo creationis proficere potuit sine adiectione alterius gratie. Ad quod dicimus, quia resistere malo, & non consentire tentationi, non fecisset illi meritum, etsi non consensisset: quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret, sicut angelis qui non ceciderunt non fuerit meritum quod steterunt, id est, quod non corruerunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non facimus: sed resistimus: ibi duntaxat, ubi causa subest, quae nos id facere mouet: quae ex peccati corruptela proni sunt ad lapsum gressus nostri. Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, non meremur si ab eo declinamus. Declinare. n. a malo semper vitat poenam, sed non semper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat. D

Hic considerandum est, quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere si vellet. Illud utique fuit libertas arbitrii ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animae sinceritas atque viuacitas.

De libero arbitrio. E

Liberum vero arbitrium est facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel

*Responsio.
Quod resistere malo aliquando meritum est, aliquando non.*

vel malum eadē desistente. Et dicitur liberū, quā-
tum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti po-
test. Arbitrium vero, quantum ad rationem, cuius
est facultas vel potentia illa, cuius etiam est dis-
cernere inter bonum & malum: & aliquando qui-
dē discretionem habens boni & mali, quod malū
est eligit, aliquando vero quod bonum est. Sed quod
bonum est nisi gratia adiuta nō eligit, malum ve-
re per se eligit. Est enim in anima rationali volū-
tas naturalis, qua naturaliter vult bonum, licet
tenuiter & exiliter, nisi gratia iuuet: quæ adue-
niens iuuat eam, & erigit vt efficaciter velit bonū.
Per se autem potest velle malum efficaciter. Illa
ergo rationalis animæ potentia, qua bonum vel
malum potest velle, vtrumque discernens, libe-
rum arbitrium nuncupatur: quod bruta anima-
lia non habent, quia ratione carent: habent tamē
sensum, & appetitum sensualitatis.

De sensualitate.

F

Est enim sensualitas quedam vis animæ inferi-
or, ex qua est motus qui intēditur in corporis sen-
sus, atq; appetitus rerum ad corpus pertinentiū.
Ratio vero vis animæ est superior, quæ (vt ita di-
camus) duas habet partes vel differentias, supe-
riorē & inferiorē. Secundum superiorem super-
nis conspiciendis vel consulendis intendit: secun-
dum inferiorē, ad temporaliū dispositionē con-
spicit. Quicquid ergo in anima nostra nobis con-
siderantibus occurrit, quod non sit cōmune cum be-
stiis, ad rationem pertinet. Quod autem in ea re-
peris cōmune cum belluis, ad sensualitatē perti-
net. Et vbi nobis gradatim in cōsideratione par-
tiū anime progrediētibus, primū aliquid occurrit
quod nō est cōmune cum bestiis, ibi incipit ratio.

Hoc autē Au. docet in 21. li. de Trin. ita dicen: Vi-

*Quod bruta
animalia nō
habēt libe-
rū arbitriū.
sed appeti-
tū sensualitatis.*

*De ratione
qua habet
duas partes
quantum ad
officia.*

*Cap. x. in
pr. na.*

com-

Lib. de Tri-
12. cap. 8. in
principio.
Ca. 7. eiusdē
li. 12. de Tri-
in fine.
Ca. 14. eius-
dē ad prin.
Li. de Tri.
12. ca. 12. ad
princip.

commune cum pecore, recte dicitur ad exteriorē hominem pertinere. Nō enim solum corpus exterior homo deputabitur: sed adiūcta quadam vita sua, qua cōpages corporis, & omnes sensus vigēt, quibus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentib⁹ ergo introrsum quibusdam gradibus considerationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere, quod non sit nobis cōmune cum bestiis, ibi incipit ratio, vbi homo interior iā possit agnosci. Rationis autem pars superior, æternis rationibus conspiciendis vel consulendis adhærescit, portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Et illa rationis intentio qua contemplamur æterna, sapientiæ deputatur: illa vero qua bene vtimur rebus temporalibus, scientiæ deputatur. Cum vero differim⁹ de natura mētis humanæ, de vna quadā re differimus, nec eam in hęc duo quæ commemorauimus, nisi per officia, geminamus. Carnalis autem vel sensualis animæ motus, qui in corporis sensus intenditur, nobis pecoribusque communis est: qui seclusus est à ratione sapientiæ, rationi autem scientiæ vicinus est. *Quod talis est ordo peccandi, vel cadendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus.* G

De spiritua-
li coniugio
viri & ma-
lieris in no-
bis.

Illud quoque prætermittendum non est, quod talis nunc in vno homine tentationis est ordo & progressio, qualis tunc in primis præcessit parentibus. Vt. n. tūc serpens malum suavit mulieri, ipsa que consentit, deinde viro suo dedit, sicque consummatum est peccatum: ita & nunc in nobis pro serpente est sensualis motus animæ, pro muliere inferior portio rationis, pro viro superior rationis portio. Et hic est vir qui secundum Apostolum dicitur imago, & gloria Dei: & illa est mulier, quæ secundum eundem dicitur gloria viri. Atq; inter hūc virum & hanc mulierem, est velut quoddam spirituale coniugiū naturalisq; contract⁹, quo superior

or rationis portio, quasi vir debet præesse & domi-
nari: inferior vero, quasi mulier debet subesse & o-
bedire. Ideo vir secundum Apost. non debet habe-
re velamen, sed mulier. Et sicut in cunctis animã-
ribus non est repertum homini adiutorium simi-
le sibi, sed de illo sumptum, quod ei formaretur in
coniugium: ita & in partibus animæ quas cum pe-
coribus habemus communes, nullum menti no-
stræ simile est adiutorium. Vnde Aug. in eodem,
Illud nostrum, quod in actione temporalium tra-
ctandorum ita versatur, vt non sit in nobis com-
mune cū pecore, rationale est quidem, sed ex illa
rationali mente, qua subheremus intelligibili, &
incommutabili veritati, tanq̄ ductum, & inferio-
rib⁹ tractadis gubernadisq; deputatū est. Sicut e-
nim in omnib⁹ pecorib⁹ nō est inuentum viro ad
iutorium simile sibi, nisi de illo de tractum in cō-
iugium formaretur: ita menti nostræ qua super-
nam consulimus veritatem, nullum est ad vsum
rerum temporalium, quantum naturæ hominis
fatis est, simile adiutorium ex animæ partibus
quas communes cum pecoribus habemus. Ideoq;
rationale nostrum nō ad vnitatis diuortium se-
paratum: sed in auxiliū societatis quasi deriuatū
in suo dispartitur officio. Et sicut vna caro est duo-
rum in masculo, & in fœmina: sic intellectum no-
strum & actionem siue rationē & appetitum ra-
tionalem, vel si aliquo modo significantius dici
possunt, vna mentis natura complectitur: vt sicut
de illis dictum est, Erunt duo in carne vna: sic &
de his dici possit, duo in mēte vna. Ecce ex his ver-
bis apertè intelligi potest, qualiter in anima ho-
minis existat imago illius coniugii, & qualiter in
singulis nostrum spiritualiter sint illa tria, scilicet
vir, mulier, serpens.

Qualiter per illa tria in nobis consummetur tentatio. H
Nunc superest ostēdere, quomodo per hæc tria

Ce

in no-

1. Cor. 11. 6.

Aug. li. 12.
de tri. ca. 3.
in princip.

Gen. 2. 2.

in nobis cōsummetur peccatum: vbi agnosci poterit, si diligenter intendatur, quid sit in anima mortale vel veniale peccatum, vt enim ibi serpens suavitati mulieris, & mulier viro: ita & in nobis sensualis motus cum illecebram peccati cōceperit, quasi serpens suggerit mulier, sc. inferiori parti rationis, id est, rationi sciētię, quę si consenserit illecebrę, mulier edit cibum vetitum: post de eodē dat viro, cum superiori parti rationis, i. rationi sapientię eandē illecebram suggerit, quę si consentit, tunc vir etiam cum foemina cibum vetitum gustat. Si ergo in motu sensualitatum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuissimum est peccatum: si vero inferior pars rationis cōsenserit, ita vt sola cogitationis delectatione sine voluntate perficiendi teneatur, mulier sola manducauit, nō vir: cuius auctoritate cohibetur voluntas, ne ad opus vsq; perueniat. Si vero adfit plena voluntas perficiendi, vt si adfit facultas, ad effectum perducatur, vir quoq; manducat, quia superior pars rationis illecebrę consensit, & tunc damnabile & graue peccatum. Quando autē mulier sine viro gustat, aliquādo est mortale, aliquādo veniale peccatū. Vt n. dicitur, tunc mulier sine viro gustat, cum ita delectatione cogitationis peccatū teneatur, vt faciēdū nō decernatur: vel cū quidā termin⁹ & mensurā peccato adhibetur à viro, vt nō liceat mulieri effrenata libertate in peccatum p̄gredi. Si ergo peccatū nō diu teneatur delectatione cogitationis, sed statim vt mulierem tetigit, viri auctoritate repellatur, veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, & si voluntas perficiendi detur, mortale est, & pro eo damnabitur simul vir & mulier, i. totus homo, q̄a & tunc vir nō sicut debuit, mulierē cohibuit: vnde potest dici cōsensisse.

Repetitio summam perstringens.

Itaq; vt breuiter summam perstringam quando

Quando mulier gustat sine viro, tūc aliquando mortale aliquando veniale peccatum est.

do peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere disponat, vel etiam perficiat aliud frequenter, aliud semel: vel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale est. Cum vero in sensuali motu tatum est, vt prædiximus, tunc leuissimum est, q̄a ratio tunc non delectatur. Ideo autē supra dixi aliud frequenter, aliud semel: quia quædam sunt, quę si tatum semel fiant, vel facienda disponantur, damnant: quædam vero non, nisi sapius fiant, vel facienda decernantur: vt de otioso verbo, & huiusmodi. Hæc Aug. tradit ita. Sicut in illo cōiugio primorum hominum serpens manducandum persuasit, mulier autem non manducavit sola, sed viro suo dedit, & simul manducarunt, ita & in quodam secreto cōiugio, q̄ in vno homine geritur & dinoscitur, cum rationi scientiæ quę in rebus tēporalib⁹ agēdis ratio cinandi viuacitate versatur, animalis sensus ingerit quādā illecebrā, tunc velut serpens alloquitur feminā. Huic autē illecebræ consentire, de ligno veritō est edere. Sed iste cōsensu sola cogitationis delectatione cōrēt⁹ est, superiori vero auctoritate ita retinentur mēbra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habēdū existimo, velut lignū veritū mulier sola comederit. Si autē in consensu illo ita decernitur quodq̄ peccatū, vt si sit potestas etiā operē impleatur, intelligenda est mulier dedisse viro suo simul edēdum illicitū cibum. Neq̄ enim potest peccatū nō solū cogitādum suauiter, verū etiam perpetrādū efficaciter mente decerni, nisi & illa mētis intentio, penes quā summa potestas est mēbra in op⁹ mouēdi, vel ab opere cohibēdi, malę actioni cedat. Nec sane cū sola cogitatione mēs oblectatur illicitis, nō quidē decernēs esse faciēda, tenēs tamē & volēs libēter, quę statim vt attrigerūt animū, respui debuerunt, negādū est esse peccatū, sed lōge min⁹, quā si & opere statua-

Aug. lib. 123
de Trim. c. 18.
in princip.

Ibid. paulo
inferius.

Rom. 6. 6.

Ibid. ca. 12.
continuo.

tur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita nostra: Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, & ideo si sola mulier cibum edisset illicitum, sola utriusque mortis supplicio plecteretur, ita dici potest in homine vno, si delectationibus illicitis, à quibus continuo se deberet auertere cogitatio libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnare. Absit hoc credere: Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamē cum voluntate animū talibus oblectandi, soli cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiā remittantur. Idē quoque de hoc eodem sic ait, Apostolus dicit: Secundum principem potestatem aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiae. Nunquid ergo visibiliter eis apparet, aut quasi corporeis locis accedit ad eos & operatur: Sed miris modis per cognitionem suggerit quicquid potest, quibus suggestionibus resistendum est. Non enim ignoramus astutias eius: Quomodo enim accessit ad Iudam, quando ei persuasit ut Dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei visus est? Sed utique, ut dictum est, in cor eius intrauit. Repellit autem illum homo, si paradysum mentis custodiat. Posuit enim hominem Deus in paradyso, ut operaretur & custodiret: quia sicut Ecclesiae dicitur in Canticis Canticorum: Hortus conclusus, fons signatus, quo utique non admittitur peruersitatis ille persuasor, sed tamen per mulierem deceptit. Non enim etiam ratio nostra deduci ad consensum peccati potest, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte

*Aug. contra
Manichæos
non longe à
princ.*

*Li. de Gen. 2.
ca. 14. to. 1.*

Ephes. 2. a.

2. Corin. 2. c.

Vulgata e-

ditio habet

cogitationes

Ioan. 13. a.

Luca. 21. a.

Genes. 2. a.

Cant. 4. d.

parte animi, quę debet obtēperare rationi, tanquā rectori viro. Etiam in vnoquoq; nostrū nihil aliud agitur, cum ad peccatum quisq; delabitur, quam tunc actum est in illis tribus, serpēte, muliere & viro. Nam primo fit suggestio, siue per cogitationem, siue per sensus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel gustando, vel olfaciendo, quę suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccatum, excluditur serpentis astutia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit: sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & compescit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido cōmouerit, faciēdum esse decernat, ab omni vita beata, tāquam de paradyso, expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiam si non subsequetur factum, quando rea tenetur in confessione conscientia.

Quare hæc de anime partibus dixit.

K

Hæc de anime partibus interseruimus, vt ipsius anime natura plenius cognosceretur, & secundum quam sui portionem in ea sit liberum arbitrium intelligatur: scilicet, secundum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, sed non omne veniale: illud scilicet, quod in solo motu sensualitatis existit.

Quod sensualitas sepe in scriptura aliter quam supra accipitur, scilicet, vt etiam inferior rationis portio eius nomine intelligatur.

L

Nō est autē silentio prætereūdum, quod sepe in scriptura nomine sensualitatis, nō id solū in anima est nobis cōmune cū pecore, sed etiā inferior portio rationis, quę tēporaliū dispositioni intendit, intelligitur. Quod diligēs Lector in locis scripturæ, vbi de ipsa fit mentio, vigilanter annotat.